

506 SİCİL NO.LU ÜYEMİZ SEYFİ KİPMEN'LE YAPILAN SÖYLEŞİ

EMO İstanbul Şubesi
Yayın Komisyonu

D Meslek yaşamınıza girene kadarki döneminizi anlatır mısınız? Çocukluğunuz... Okul yaşantınız...

• Benim hayatımda dört safha var. Birincisi, Nazım Hikmetle olan ilgim, ikincisi; tahsil için Marconi College'e gitmek, üçüncüsü; askerlik hayatım, dördüncüsü de; Elektrik Mühendisleri Odası'ndaki faaliyetlerim.

Benim biyografım... Sağolun buna lüzum gördüğünüz için. Yaşlandım, maalesef anılarımın çoğu kayboldu gibi. Bu örgütteki (EMO) faaliyetlerimi daha iyi hatırlıyorum. Anılarımı bu kitaptan (Nazım Nazım Broy Yayınları) okuyabilirsiniz.

1902 yılında, kış aylarından birinde 17 Aralıkta Aksaray tarafından Altımerker'de doğdum. Baba ve Annem Bulgaristan göçmenidirler. 1876-77 Rus Harbinin neticesi olarak Bulgaristan'dan gelmişlerdir. Orada varlıklı bir aile oldukları halde; burada sıkıntılı günleri olmuş. Babam memur olarak zaptiyeye girmiş. O zamanlar herkesin okuma yazması yok. 1905'e kadar Bulgaristan'dan çiftlik ve araziden gelen, getirilebilen ne varsa onlardan faydalanmış. Velhasıl sıkıntılı günler geçirilmiş.

Ben ilkokulları... lüzum yok herhalde, orda burda, değil mi? Deniz Harp Okulu'na 1915'de girdim. Bir tesadüf benim numaram 88, yanıma düşen arkadaşım 87 Nazım Hikmetti.

Nazım'ın şahsiyeti... İçine çekilmiş, katiyyen el şakası, kaba hareket, spor istemiyor. Varsa yoksa düşünce adamı. Benim sanat tarafımı sezdi, herhalde ilk günden çok iyi arkadaş olduk. Yazdığı bütün şiirleri saklıydı ama ben

görüyordum. O zamanlar şiirle uğraşanlarla alay ederlerdi. Biz, son sınıflarda "Gemiciler Dilinden" diye üç arkadaş bir şey çıkardık, ama yürütemedik. Subay olmak başka, şair olmak başka...

Nazım'ın resim tarafı var, benim de resim tarafım var, velhasıl arkadaşlar, o zamanlar Birinci Dünya Harbi. Alman denizaltılar bütün İngiliz gemilerini batırıyorlar. Ada tam ablukada. Bazen Alman gazeteleri geliyor. Onlara ait fotoğraflardan bir tanesini beğenmişler.

Bunun resmini yapmamızı istediler. Ve adeta yarışma yaptılar; hangisi daha iyi olacak diye. Nazım'la ben ayrı ayrı resim yaptık ve benimkini beğendiler... Vay efendim, Nazım öyle bir köpürdü ki... haklıydı. Annesi ressamdı. Zaten kültürü yerinde, Nazım Galatasaray'dan geliyor. Baudelaire'nin şiir kitaplarını okuyor; biz ismini bile bilmiyoruz. Böyle bir kültür farkı var aramızda. Ben bazen evine gidiyorum. Annesi çok güzel bir kadındı.

Çok güzeldi ama. Pastel resim yapardı. Pastel tabloları, piyanosu... Sonra kızkardeşi Samiye'yi de o zaman tanıdım.

Evi tamamiyle Avrupalı bir evdi.

Nazım pasaklıydı. Ben de pasaklıydım.. Hatta o kadar ki şikayet ederdi herkes, subaylar falan. Aka Gündüz'ün kardeşi vardı. Bizim için bir şiir yazmıştı. Herkese yazardı ya... "Yanyana düşmüş Seyfi'yle Nazım, Pasaklara çamurla kalem lazım."

Nazım Hikmet insan haklarına saygılıydı. Toplumun, ırk, milliyet farkı gözetmeden, milli bağımsızlığına, sosyal adalet, barış içinde yaşamak için savaştan toplumu, şiirlerinde övmüştür. Ulusların milli bağımsızlığını över şairin Rusya'da Stalin'in zalim komünizmiyle bağdaşmadığı kanısındayım. Nazım kaba kuvvetten, zulümden hiçbir zaman yana olmamıştır. O idealist bir toplumdur. Sermayenin sömürsüne karşıdır. Devleti idare edenlerin, önder korkularının nedeni, oli-

garşıye karşı olmasdır.

Nazım çok sevecen, sanat yaratılıştı bir şairdi. Hamidiye gemisinde 1918-1919'larda onun üstün şair niteliğini sezmiş ve zaten beni hasta eden şiir yazma hevesinden vazgeçmişim. Güleci çamuruyla heykel yapmaya özendim, bundan da niteliksiz olduğunu anladım, vazgeçtim. Arkadaşımız ihsan Kadri'nin "Pasaklara Çamur ve kalem lazım" dizesini bu sıralarda yazmış olmalı. Nazım bendeki değişikliği sezmiş olmalı ki birgün "neden şiir yazmıyorsun?" diye sordu. "Ben sen değilim Nazım, bir tane yazayım derken hasta oluyorum, beceremiyorum, sen beş tanesini yazıyorsun. Sana gelen ilham perileri bana gelmiyor" dedim. Çok kızdı, "sen tembellik ediyorsun, çık bakayım şu çanaklığa, orada sana da ilham gelir" dedi. "Birşey yazmadan seni İndirmeyeceğim" dedi, çıktım o aşağıda bir ileri bir geri beni gözlüyordu. İkına sıkına "bozgun" adlı şiirimin ilk dizelerini orada yazdım. Ve indim. "Ne yazdın" dedi.

"Mabetler harap saraylar viran
İçimden haykırmak geliyor her an
Hey Fikret, siz değil bu, bozundur bu
Yer yer sefalet yer yer ateş ve kan.

Bir veremli kadar ölgün sesiyle
Yıkık çatılarda iniyor rüzgar,
Günden güne solan bu dertli il'e
İşsizlik bir güzellik serpti sonbahar"
(1919 Hamidiye) dizelerini okudum.

Nazım; "Şu mabetleri harap, saraylar viran şiirin benim beş şiirime bedel" dedi ve mırıldanarak uzaklaşırken, "tembellik etme, yaz" dedi.

O böyle sevecen, sanat ruhlu bir şairdi.

Ben bir şiir yazana kadar Nazım beş şiir yazıyordu. O yolda ben yürüyemeyeceğimi anladım. Ben şahsiyetimi bulmak için o yolda yürüyemeyeceğimi anladım. Mühendis olmaya karar verdim. Herkesin şahsiyetini bulması lazım. Bende de o sıralarda o tutku var. İlk olarak ben Deniz Kuvvetleri'nden kendi paramla ayrılarak Fransa'ya lisan ve mesleki tahsilimi iletirmek maksadıyla gidiyorum. Fransa ve

Almanya'da yüksek tahsilimi yapmaya imkan bulamadığımdan oradan İngiltere'ye geçiyorum. Marconi College'e gidiyorum. Orada zamanım bitiyor ve tecavüz ediyorum. Bu arada tüm arkadaşlar terfi etmiş, bir de kit'a stajı çıkarmışlar. O zamana kadar yoktu. Ben yapmadığım için onlar benden önce terfi ediyorlar. Beni terfi ettirmek için çağırıyorlar. Ben de diyorum ki; "size senet verdim. Tahsil yapacağım, sonra döneceğim diye. Öyle bir senet imzaladım ki; dönüşte Ali Mektepleri takip edecek bir formasyon göstermediğim takdirde bilmem ne kadar ceza ödeyeceğim. Velhasıl geliyorum, Tecavüzü Mezuniyetim dolayısıyla Divan-ı Harbe veriliyorum. Cezalı oluyorum. Fakat 1930 yılında Allahtan Umumi Af çıkıyor.

Ve ben kurtuluyorum. Yoksa beş ay, bilmem kaç gün tecavüz etmişim. Eğer altı ay olmuş olsaydı, beni katiyen tard edeceklermiş. Başka çare yokmuş. Ve ben bakıyorum, arkadaşlarımdan geri kalmışım. İngiltere'den avdetimde beni Genel Sıhhi Kurula göndermişlerdi. Bunalım geçiriyordum, Deniz Kuvvetleri'nden ayrılmak istiyordum, ama doktorlar "Senin Milli Müdafaa Kuvvetlerinden ayrılmaya gönlünüz razı olmuyor, git haklarını ara" diyorlar. Gidiyorum, hakikaten uzun bir uğraşmadan sonra haklarımı alıyorum.

1930 senesinde Çanakkale'de donanmayla manevraya çıkıyoruz. O zamanlar inönü Denizaltı sınıfı gemiler var. Herkeste bir telaş. Gece vaktinde gelmiyorlar (denizaltılar). Amiral Şükrü Okan, Allah rahmet eylesin, telaş içinde. Denizaltılar görünmedi, muhabere de yok diyor. Denizaltılar Hollanda'dan 1927'de gelmişler. 1930'a kadar telsizleri Haliç Tersanesi'nde onarılamamış ve çalıştıramamışlar. Bu arada benim bir arkadaşım, şu telsizler çalışmıyor, bir de Marconi College'den gelen Seyfi görsün diyor. Benim hayatımın dönüm noktası işte burası çocuklar...

Ve ben onları orada, Çanakkale'de ufak bir onarımla ayarla çalıştırıyorum. Efendim bu başarı benim oluyor. Ben güverte subayıyım, o

denizaltı gemileri, komutanları ve donanma kumandanı Genelkurmay'a, benim için Overhall'de bulunması lazım diye bildirmişler. Beni Haliç Fabrikalarına veriyorlar. Buradaki görevimi bitirdikten sonra Ankara'da Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü'ne Deniz Elektrik ve Telsiz uzmanı olarak gönderiliyorum. Fakat oranın kadrosu yüksek mühendis. Orada Almanya'dan gelen doktor yüksek mühendisler var. Beni orada eziyorlar. Bulduğum daire benim tahsilimi tamamlamam için Genelkurmay'a yazıyor. 28 yaşına kadar gönderilebilir diye talimat çıkıyor, imkanı yok. Nihayet telsizlerini düzelttiğim denizaltı gemilerinin komutanlarından bir tanesi Genelkurmay'da vazife almış. Beni Mareşal'a tanıtıyor.

Ben tahsilimi tamamlamak için Benette School diye Correspondent School'da mektupla tahsilimi tamamlamaya çalışıyorum. Çünkü görüyorum ki tahsilim noksan ve nihayet Mareşal Fevzi Çakmak; benim Fransa'ya gitmemi onaylıyor.

Hepinizin başına gelecektir çocuklar, hayatta mücadele etmeden, hatta haksızlığa uğramadan yükselmek, yaşamak mümkün değildir.

Bundan sonra beni Fransa'ya Ecol Superieur de Electricity'nin Radyo Electricite'sine gönderiyorlar. 1939'da dönüyorum. Oradaki belli başlı ha-diseler; 1939'da II. Dünya Savaşı çıkıyor. 1940'larda biz İngiliz ve Fransızlarla bir protokol yapmışız. Kendi kıyılarına Alman denizaltılarını sokmayacağız, inderne edeceğiz ve onlara hiçbir şey vermeyeceğiz. Böyle bir anlaşma yapmışız ama, Alman gemileri bize gelen yardım malzemesi gemileri de batırıyorlar, ondan sonra kaçıyorlar ve hatta bizim sahile sığınıyorlar. Fakat bizde muhabere tesisatı yok ve gerektiği kadar takip edemiyoruz. Ama 8-10 kadar gümrük motorlarına konmak üzere Lorenz firmasından telsiz cihazı almışız. Ama telsizler sandık içinde kalmış. 1939'da Harp nedeniyle Almanlara gidin demişler. 1939'da bizim bu yüksek doktor mühendisler de gelmişler, bakmışlar, "Bu cihazlar noksan malzemeyle geldiğinden dolayı işlemez, kaydı silinmesi

lazım" diye rapor vermişler. Neresi silecek? Benim daire, Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü silecek. Velhasıl dönüp dolaşıp, Fransızlardan, İngilizlerden yardım istiyorlar. Ne gibi malzeme noksansa tamamlayınız diyorlar. Onlar da bu kadar para karşılığında göndeririz diyorlar, sonra bu para da çıkıyor. Fakat sonra o kadar sıkışıyorlar ki, sonunda "biz kendimize malzeme ve teknisyen bulamıyoruz, ne yaparsanız yapın, başınızın çaresine bakın, sizinle bir protokol imzaladık, mecbursunuz Alman gemilerini sokmamaya" diyorlar. O zaman bunları kayıtlarını silmek üzere beni görevlendiriyorlar. Yeni evlenmişim, "izmir'e git, bunların kayıtlarını silmeye ait raporunu ver" diyorlar. Ben de gidiyorum, bakıyorum her şey tamam. Bunları işler vaziyete koyuyorum. Bu iyi bir başarı oluyor. Bana 150.- TL. mükafaat veriyorlar, ama takdimname "ecnebi mütehasırlara gerek göstermeden başarıdığımı" da yazmışlar. Bu yazı var yanımda. Birkaç başarıım daha var. Birkaç yüz TL. daha mükafaat.

Esasen emekli olduktan sonra 1975'lerde falan "bunların yerine bana tunç bir halka verseydiniz çok daha iyi ederdim" diye yazı yazdım. Bir bronz şey olsaydı daha iyi hatıra olurdu. Bundan sonra başladı plaket dağıtmak. Bizim zamanımızda Atatürk'ün bir tane madalyası var. Atatürk İstiklal Mücadelesine ait madalyadan başka hiçbir şey düşünmedi. Ama bütün millet bilhassa askerler madalya alırlar. Eski Osmanlı paşalarının göğüsleri doludur. Atatürk zamanında böyle bir şey yoktu. Ben bu yazıyı yazdıktan sonra, 1975'lerden sonra belki hakikaten bir etkisi oldu.

Benim mücadelem öyle zor oldu ki 1924'ten 1934'e kadar. Yüksek tahsilimi tamamlamak için karşımda o yüksek doktor mühendisler mütemadiyen baltalıyorlardı. D Sürekli Haliç Tersanesi'nde mi görev yaptınız?

• Hayır, en ewela burada. Sonra Ankara'ya Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü'ne verdiler. Daha iyi bir mevki. Gölcük felaketti. Sıtma

yatağıydı. Fransızların Yavuz'u tamir etmek için kurduğu barakalardan başka hiçbir şey yoktu ve tropikal sıtmalı bir yerdi. Gölcük'e gitmektense Ankara'ya gitmeyi tercih ettim. Burada askerlik hayatımda ikinci büyük şeyim de şu olmuştur. 1952'de Generalliğe terfi sıram geldi, beni gönderen daire "giy bakalım şu kara üniformasını" dedi. Çünkü döndüğümde Kara, Deniz, Hava kendi teknik teşkilatlarını yapmışlar, birleşmek istemiyorlar. Beni gönderen daire, beni daimi üye olarak Deniz'den alıyor ve seni Deniz'e göndermem diyor. Ne olacak? İstemeye istemeye Kara Kuvvetleri'ne geçiyorum. Hayat. Ve terfi edeceğim, bakıyorum hiçbir sene terfide yokum. II. Başkan Zekai Okan Paşa, Allah rahmet eylesin, bana sen Deniz'den geçmiş bir subaysın. O Şura'da seni tanıyan çok. "Nerede, hangi kıtada kumanda etmiş ki, general olacak? Denizciler de birşey diyemiyor" diyor. Bu şekilde, iyi ki albay olmuşsun, kafi, sen bırak bu işi diyor. Tabii çok ağırına gidiyor. İstifa etmek istiyorum, eşim uygun görmüyor, istifa edemiyorum. Nasıl sıkıntılı, ezik bir devre. Bu hal 1957'ye kadar gidiyor. Yani 1952'den, 1957'ye kadar, terfi yok. Yaşlanıyorum. Nihayet 1957'de terfi listesinde yine yokum. Oturup bir yazı yazıyorum, ailem istifa etmemi istemiyor, "siz beni emekliye ayırın" diye. Bunu Sayın Semi Ergin o zamanki Milli Müdafaa Başkanımız alıyor. Ama terfi listesi çıkmış, zaman geçmiş, Eylül olmuş. Genelkurmay Başkanına götürüyor. Benim bütün dosyalarımı çıkarıyorlar. Onlar diyorlar ki bu subayın terfi etmesi lazım. Ve ben Kara Kuvvetlerine General olarak çıkıyorum. Böyle mücadelelerin kazanılması kolay değildir. Yılmamak lazım. Kimseye gitmedim. Hamdolsun, olacaksa olsun dedim, bekledim. Bütün haklarımı aldım. Amiral olmadım, general oldum, Nazım'ın sanat yönü çok kuvvetliydi. Ve ben onunla yürüyemeyeceğimi anladığım için mühendis olmayı tercih etmiştim.

Askerlik hayatımda 1939 yılı deniz manevralarındaki başarımla yaşamı-

mın dönüm noktası olmuştu. Ewela Haliç Tersanesi'ne, daha sonra Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinin müşterek teknik dairesi olan ve kadrosu yüksek mühendislik olan Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü'ne atandım. Talimat geldi; yabancı teknik okullara 28 yaşına kadar subay gönderilecek, diplomalarını aldıktan sonra sınava tabi tutularak başarı kazandıkları takdirde dört yıla kadar kıdem zammı ile maaşlarına yüzde elli oranına kadar ücret zammı verilecektir şeklinde. Böylece benim bütün yüksek mühendislik hayatım kapanmıştı. 1934'e kadar çok ezik bunalımlı bir devrem oldu. Çanakkale'de telsizlerini onardığım 1. İnönü Denizaltı Komutanı Gen. Kur.'a atanmış, beni Mareşal'a tanıtarak tahsil yolumu açmıştı. Ancak Almanya'da doktora yapmış yüksek mühendislerin hazırladığı 110.106 sayılı talimat gelince diplomamı aldıktan sonra da sınavlarına tabi tutuldum. 1941'deki sınavımda pergel takımı almak için çıktığım sandalyenin kırık ayağı nedeniyle düştüm. Kitaplığın camının parmağımı kestiği yarayı sarmak için salondan çıkmış olmam bahanesiyle sınavımı bir sonraya attılar. 1942'de Teori notu 5 not üzerinden 4, Kontrüksiyon vazifesi noksandır, bir sene sonra sınava girecektir şeklinde idi. 1943'te artık beni Senai Harbiye sınıfında bırakacaklarını anladım ve takdimmelerimle durumumu Mareşal'a mektupla arz ettim. Ödevimin İTÜ'de değerlendirilmesini istedim ve öyle oldu, böylece subay yüksek mühendis sınıfına geçerek kıdemlerimi ve maaş zamlarımı almaya hak kazandım.

1950'de Alman harb malzemesi orduya bol ve kontrolsüz girdiği için Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü dağıtıldı. Beni, Harb Okulu Fizik-Elektrik Grup Başöğretmenliğine atadılar. 740 milyon DM'lık mühimmat siparişi başlayınca, 1957'de generalliğe terfi ettirilerek, yeni kurulan Kara Kuvvetleri Teknik Daire Başkanlığı'na atandım. 1959'da Milli Savunma Akademisi öğretilerine atandım ve 1960 inkrabıyla emekliye ayrıldım.

Bu benim kısaca 50 senelik haya-

timin ufak bir özeti. Tabii bunun içinde belki daha söylenecek hatıralar var.

Ama onu bırakırsak, 1960'da biz emekli olduk. Bizim bu örgütümüz (EMO) 1950'lerde, 1955'lerde kurulmuştur. Ama inkılap dolayısıyla bütün teşkilatları lağvettiler. Sıkıyönetim var. Toplantı yapamıyoruz. Seneler geçiyor. Muhittin Gürel isminde, galiba mimarlardan biri bizim genel sekreterimiz. O isterse toplantı yapabilecek ama yapmıyor. Ecevit geliyor, MSP ile birleşmiş. Sevmiyor bizi, istemiyor. Demirel geliyor, MHP ile birleşmiş. Koalisyon yapmışlar. Hiç istemiyor. Biz bir türlü toplanamıyoruz. Ve nihayet Demirel zamanında, dört dakikada, bizim bu varlığımızın lağvedilmesi için parlamentodan karar alındı. Sebep de şu: Bizim bültenimizde Keban Barajı'nın yeri jeolojik bakımdan hatalıdır diye bir yazı çıktı. Keban Barajı'nın istenilen zamanda, istenilen parayla yapılamayacağını yazıyoruz. Parlamento ve Senato da ekseriyet onların. Bu vaziyetle 2 ay zarfında Senatoda o karar ele alınıp evet ya da hayır diye bir netice alınmazsa kendiliğinden yerine gelmiş oluyor. Bir hafta kalmış. Biz toplanamıyoruz. Ankara'da Başkanımız Ahmet Varol arkadaşımız var. O zamanki Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk benim mektep arkadaşım. Nihayet ben bu işi üzerime alırım diyorum.

Onlar da beni uygun görüyorlar. Gidiyorum. Cumhurbaşkanı "Hoşgeldin, işim çok" diyor. Fahri Coker diye hukuk müşavirine veriyor. O da Amiral. Onu da tanıyorum. "Siz Oda olarak, haksız olarak Keban işine karşıyorsunuz. Politik bir şey olmuştur, çünkü para alıyoruz. Siz Demirel Hükümetini nasıl böyle eleştiriyorsunuz" diyorlar. Galiba bizim tüzüğün 5. maddesi şöyle yazar: "Memleketin hayrına olacak teknik işlerde müdahale edebilir" gibi. Onu gösteriyorum. Uzun konuşmalardan sonra, nihayet az çok ikna ediyorum. Cumhurbaşkanı; bu kararı uygun görmediler, senatörlere söylerim bunu döndürürüz dediler. Olmazsa veto ederim diyor. Ben buraya geliyorum ve hakikaten tam sürenin biteceği bir

günde Senato bunu ele alıyor ve reddediyor. Benim ufak bir hizmetim olduysa, bununla iftihar ederim. Ondan sonra toplanıyoruz. Gene Demirel'in zamanında Ankara'da kongre yapıyoruz, içeriye MHP'liler geliyor. Külahlı ve arka sırada dizilmişler. Ondan ewelki birçok toplantıyı bunların sabote ettiğini biliyoruz. Kongre yaptırmıyorlar. Acı günlerdi. Bunları geçiyorum, fakat sizde bunları duymuşsunuzdur. Bizim Kongre sarsıntıda ve kulakları çınlasın Güney Gonenç Hoca var, geliyor bana "bunlar arkada toplanmışlar, bak gürültü yapıyor, hır çıkartacaklar birşeyler olacak" diyor. Ne?... diyorum. "Aman hareket etme, büsbütün fena oluruz, çünkü sıkıyönetim var, bir hadise çıkarsa daha fena oluruz" diyor. "Olmaz" diyorum. Ve gidiyorum Onlara, "sen kimsin? Göster kartını."

D Kaç yılında oluyor bu?

• 1972'lerde. Affedersiniz belki yanlış hatırlıyorum. Demirel'in hakim olduğu günlerde. MHP Demirel'le beraber.

Vatandaş olarak geldim diyor, gelemezsin diyorum. Gelirim diyor. Hadise çıkartmak istiyor. Zaten bir bavulla gelmişler. Ne yapacaklarını bilmiyoruz. Çok da korkuyoruz. Çünkü öyle bir zaman ki ufak bir hadise olsa sıkıyönetim tam zamanıdır diyecek, bizi büsbütün lağvedecekler.

D Demirel'in kendisi de mühendis. Neden böyle yapıyor?

• Evet. Vay efendim biz niçin eleştirmişiz Keban barajını. Keban Barajı yerinde değil diyoruz. Hakikaten de bu böyledir. Keban Barajı zorlukla duran bir barajdır. Ve hatta bir ecnebi mütehassıs gelmiş, yeryüzünün en sağlam köprüsünü yapmışsınız demişler bize. Keban Barajı için köprü demiştir. Keban Barajı hâlâ bir problem yaratmaktadır. Biz bunu vaktiyle yazdık diye böyle oldu.

Velhasıl çık çık diyorum. Çıkıyor bir tanesi. Baktım olacak gibi değil. Kongre Başkanına herkesin çıkmasını rica ediyorum dedim ve herkes çıktı. Kapıda ben durdum. Bir de arkadaşım kaldı. İçeriye kartını göstereni sokuyorum. Bu şekilde bir sabotajı kurtardık. Bu da benim ufak bir hatıram.

Kongrede beni denetçi olarak seçtiler. En son bana büyük bir şeref verdiniz. Son kongrede beni Onur Kurulu daimi başkanı seçtiniz. Gözlerim yaşardı.

Nazım Hikmet 1920'de Deniz Kuvvetlerinden ayrıldı ve şair olarak ayrıldı. 1924'e evine geldi. Yani Moskova'dan döndü. 1938'e kadar ki ben o arada Fransa'ya gitmiştim. Burada onun kitaplarının hepsi okunabilirdi. Nazım rahatlıkla gezemedi, arkasından daima takip edilirdi ve ben onun yanına gittiğim zaman "aman gelme yanıma, arkamda insanlar var, seni de mimleyecekler" derdi. Ne olursa olsun diyordum.

Nazım ve arkadaşları her 1 Mayısla polis tarafından toplanırlar, baskı olurdu ama fikir bakımından, edebiyat ve sanat bakımından daha rahat günler geçirdik. Çünkü Atatürk vardı. Bugün serbestiz diyoruz. Hayır. Bugün Nazım'ın kitapları basılamaz, tiyatrosu oynatılmaz. Çocuklar onun kitaplarını, kitap-

larının arasına koyabilirdi. Bugün yok. Bugün geriye gittik. Atatürk'ün zamanında bu memleket fikir ve sanat bakımından rahat günler yaşadı. Maalesef geriye gidiyoruz biz. Bu de benim müşahadem. Belki yanlış olabilir. Nazım'ın şiir kitaplarını herkes okuyabiliyordu. Nazım'ın tiyatrosunun gösterilmesi ne demektir? Haydi yapın bakalım şimdi. Hatta değil Nazım'ın, Oktay Rifat'ın bile yapamazsınız. Nazım'ın "Kafatası" tiyatrosunu herkes gibi ben de görmüştüm.

D Sizin Halic'in temizlenmesi çalışmalarınızın olduğu- nu duyduk. Sonra denizaltılardan adam kurtarma projeniz olduğunu duyduk.

D Onlardan bahsetmedim. Sağ olun hatırlattınız. 1953'te Dumlupınar Denizaltı gemimiz Nabovant isminde bir isveç gemisiyle çarpıştı ve battı. Çanakkale içlerinde 3-4 gün içindekiler bağırdılar. Bu beni çok etkiledi. Ve ben ufak bir cihaz yaptım. Bu cihazın ihtara beratını aldım. 1960'tan sonra bunu Fransa'ya gönderdim. Fransa'nın aldığı mektup, beni takdir ediyor. Dikkat ederseniz Fransa'nın en büyük askeri makamından geliyor. Cihazımın Avrupa kıta sahanlığında, italya, Ege ve Karadeniz'in kuzeyinde. Baltık'ta; beni takdir ederek, faydalı olabileceğini kabul ediyor.

Ama burada yapılamazdı. Sonra Amerika'ya yazdım. Onlar denizaltı battığı zaman, kurtarmak için gemi gönderiyorlar. Düşman denizlerine nasıl gönderebilirsin sen bu gemiyi? (DSRV) sistemiyle gemi göndererek personeli kurtarma yoluna gidiyorlarmış. Katiyen olmaz, benimkinde denizaltı kurtarma cihazını kendi taşıyor. Bu bakımdan enteresan. Sonradan 300 mt. derinliğe kadar uygulamayı düşündüm. Ama önce bana lazım olan 100 mt. derinlik idi. Dumlupınar için yaptım. Projemin esası şamandıra bir hortumu taşıyor. Bu hortum etrafında bilyeli asansör, 6 kişiyle yukarı inip çıkıyor. Söylediğim gibi Fransızlar uygun görmüşler. Tebrik ediyorlar. ikincisi Halic için, Halic için hâlâ çalışıyorum.

Halic az beslenmiş bir yerdir. Fatih zamanında dikkate alınmış. Bir hayli ferman yazılmış. Meralara kimse girmesin, ormanlar kesilmesin, Halic çamurunu işleyenler vergi vermesin diye. Bu Tanzimat'a kadar devam etmiş. Ondan sonra ormanlar kesilmiş. Meralar gitmiş, Halic'in suyu bataklık olmuş. Halic'in kurtulması için mutlaka suya ihtiyaç vardır. Buna ait birçok makaleler yazdım ve bunları belediyeye gönderdim. Ben Halic'e su gelmesi için Boğaz'dan mutlaka su alınması gerektiğini söyledim. Bunun için uygun yer istinye, Baltalimanı da olabilir. Arazi Halic'le Boğaziçi arası 20 mt'ye kadar yükselen alana kanal açılıyor. 20 mt. yüksekliğin altına iki taraflı kanal açıyorum. Kanalın bittiği yere 4,5 mt. çapında tünel açıyorum. Suyu bu tünele pompa ile basıyorum. Tünelin bittiği yerde yeniden 20 mt'ye açtığım kanalla Kağıthane Deresi'ne su yolluyorum. Bu çalışmalarım EMO'da var. TÜBİTAK uygun buldu, Boğaziçi Üniversitesi de uygun buldu. Ayrıca bu proje TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası'nın yayınladığı Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi'nde 272-273 sayılı Kasım-Aralık 1977 tarihinde özet olarak yayınlanmıştır.

Ayrıca projem istanbul Nazım Plan Bürosu'nca ileride alternatif olarak irdeleneceği bildirilerek, imar ve iskan Bakanlığı'na gönderilmiş ve bakanlıkça tescili için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na yollanmıştı. Projem Boğaziçi Üniversitesi'ne gönderilmiş ve Prof. Dr. Criton Gürü tarafından orijinal ve tescile değer bulunduğu raporu alınmıştı.

TÜBİTAK'a incelenmek üzere gönderilen projem olumlu (müspet) rapor alınmış, irdelenmesi ve uygulanması uygun görülmüştü. Bu durum nedeniyle Sanayi Bakanlığı'nca tesciline karar verildiği için 4 yıllık harç yatırarak projemin klisesi benden istenilmişti. Hepsini yerine getirdim, ancak 1890'lara ait bir ihtara beratı yasaının ikinci maddesine projem uygun görülmediği tescilinden bana başarılar dileyerek vazgeçilmiş olduğu bana bildirilmiştir.

Artık Halic'e konut ve sanayinin atık ve pis suları girmeyecektir. Halic'in dereleri tarafından kıt beslendiği ve tarih boyunca doğanın bu harikasını kapatmak ister gibi doldurduğu bilinmektedir. II. Sultan Beyazıt Halic'i besleyen dere sularının debilerini tanzimat günlerine kadar fermanlarıyla korumuştur. Ancak artık ormanlar, meralar yok olmuş, plansız yerleşim nedeniyle dere debileri yarıya inmiş sayılmalıdır. Bu da Halic'i beslemekten çok uzaktır.

Konut ve sanayi pis ve atıklarının Halic'e girmesiyle Halic'ten artık 25 m³/sn'de bir su akıntısı çıkmayacaktır. Bu durumda Halic'in ekstra bir su akıntısıyla beslenmesine kesin zorunluluk vardır. Marmara suyu da bu oranda geri dönmez. Yukarıda bahsettiğim projemin uygulanması gerekli olacaktır kanısındayım. Projemin avantajları arasında Halic ile Boğaziçi arası kanal-tünel su yolunda İngiliz dar kanal tipi 25 ton yük taşıyıcı Şat Nakliyatı mümkün olacaktır. Bu kanal tünel yöresi turizme, motor gezintilerine, ekonomi ve sanayiye faydalı bir yöre olacaktır. Halkın gezinti, eğlence alanı olarak da kısa zamanda yatırım masrafını karşılayacaktır. Ayrıca Fatih Köprüsü yoluna bağlanarak kara trafiğini de rahatlatacaktır.

Petrolü, kömürü her türlü enerjisi bol olan uygar sanayi ülkeleri asırlardan ucuz ve temiz olan su yolu taşımacılığına kanallar açarak önem vermişlerdir. Yurdumuzda buna hiç önem verilmiş değildir. Sovyet Rusya son yıllarda Beyaz Deniz'i Baltık'a ve Karadeniz'e kanallar açarak bağlamıştır. Fransa, Almanya, Belçika ve İngiltere'de örümcek ağı gibi kanallarla temiz ve ucuz olan su yolu taşımacılığına önem vermişlerdir.

D 1953'da emekli olduktan sonra başka çalışmalarınız oldu mu?

• Perşembe Pazarı'nda büro açtım. İflas ettim. Perşembe Pazarı'na muayyen bir yaştan sonra muayyen bir parayla giderseniz dikkat etmelisiniz.

D Genç mühendislere bir büyük olarak önerileriniz nelerdir?

• Ümidinizi kırmayacaksınız. Yarınları inanacaksınız. Sevgiyle her işinizi başarmaya çalışın. Mücadeleniz çok çetin olabilir ama yılmayın, inanacaksınız ve yarınları güveneceksiniz. Nazım bu mücadeleyi 17 sene hapse tahammül etmekle yaptı. Bizim kıymetli teknik adamlarımız Amerika'dadır, İsviçre'dedir. Ülkemizde yükselmek kolay değildir.

D Deniz Harp Okulu'na girmeyi, yani subay olmayı siz mi arzu ettiniz?

• Evimizin üst katı denize bakıyordu ve adalar görünüyordu. I. Dünya Harbi'nin başlangıcıdır. Düşmanlarımız Osmanlı'yı o günlerde paylaşma düşünceleri içindeydiler. Hatta Rusya ile İngiltere kendi aralarında anlaşmaya bile varmışlardır. Osmanlılar döneminde Deniz Harp Okulu ve Robert Koleji en güzel iki okuldur. O dönemde bu okula fevkalade titiz bir müdür gelmiştir. Buraya padişahın kayınbiraderinin oğlu ve Nazım gibi kalbur üstü kişiler geliyor. Bu okula girebilmek için 50 lira para ve imtihanlarda da başarılı olmak gerekiyor. Her nedense ben bu mektebe tutuldum. Fakat annem, babam, ailem, katiyen istemiyor. Çünkü deniz subayının kıymeti o zaman bilinmiyordu. Hamdolsun bugün öyle değil. Bende adeta okul bir nevi tutku oldu. Şansım yardımcı oldu girdikten sonra. En büyük şansım Nazım'lı tanışmaktı. Bu

Nazım benden çok kültürlüydü. Babası Matbat-ı Umum Müdürüydü. Biz kendisiyle çok yakın dost olduk. Onunla 1950 senesine kadar vakit vakit konuşabildik. Beni şiir yazmaya o teşvik etti. Ve ben Fransa'ya giderken bunları elimden Ahmet Hamdi Tanpınar aldı. Dört tanesini Milli Mecmua'da eski Türkçe olarak bastırılmış. Ben döndükten sonra bunlarla hiç meşgul olmadım. 1987'de şiirlerimi tasdik ettirerek aldım. Nazım Türk diline, halkımıza ve yurdumuza tutkun âşıktı. Büyük hasret çekerek öldüğü vasiyetlerinden de anlaşılıyor. O Türk şiirini Dünya'ya yaydı, bu hizmeti inkâr edilemez.

1924'te evime gelerek şiirlerini okumuştum, ancak bundan sonra kalıplardan kurtularak "Rüzgâr" şiirimi yazdım. Ve bu şiir 1926'da Milli Mecmua'da yayınlandı. Yurdumuzda kalabilmiş olsaydı, dilimize şiirimize çok büyük hizmeti ve katkısı olacağına inanmaktayım.

D Deniz Harp Okulu'nda önüne ne gibi engeller çıktı?

• Bir kere asker, nasıl şiirle meşgul olur, bu zihniyet var ve bir Hoca, bir subay "bunlardan subay olamaz bunlarda iş yok" diyebilir. Mücadele oradan başlıyor. Biz nihayet 1918'de I. Dünya Savaşı sonunda Heybeliada'da papaz mektebine taşındık, mektebin küçüklüğünden. Orada kendimizi bulduk. Mesela Karmen'i oynadık. Mektepte iken bunun imkanı yoktu.

D Odaya hangi tarihte üye oldunuz?

• Bir kanun çıkmıştı. 1960'tan evvel herhalde. Bütün mühendisler mecburi olacak dediler.

D 1954'lerde sanırım.

• Evet olabilir. Askerler girecek miyiz, girmeyecek miyiz diye tartışırken mecbur ettiler. Hatta paramızı kestiler ilk üyelereyim.

D Eski bir asker olarak silahsızlanma konusunda neler söyleyeceksiniz?

D Vallahi silah fabrikaları ne yapıp, yapıp silah satacaktır. Ama diyecekler şunlar müstesna. Afrika'ya, Asya'ya verelim. Mutlaka yangın çıkacaktır. Ben buna inanıyorum. Silah fabrikaları, mühimmat fabrikaları duramaz, durmayacaktır. Durursa pof diye sönerler, imkanı* yok. Yangın çıkacaktır, çıkartılacaktır. Asya'da, Afrika'da dünyanın her tarafında. Ama yangın çıkacaktır. Para, para. Endüstri silah ve mühimmat endüstrisi duramaz. Tabii bir değişme geçireceklerdir. Korkarım ki bunlar Türkiye'de de bir şey çıkartırlar. Bunlar para için her şeyi yaparlar ve Türkiye çok nazik bir durumdadır.

Elektronik sahada üstünlüğümüzü elde edersek bir noktaya gelebiliriz. Elektronik olarak üstün olan her şeye hükmedebilir. Teknik önemli. Bütün mesele tekniktir. Özellikle irtica büyük bir tehlikedir bugün. Atatürk bu konuda çok titiz davranmıştır.

D Söleşmeye katıldığınız için çok teşekkürler.

• Ben teşekkür ederim.